

nètica fos més sòlida veuria que segons la fonètica romànica **TOFUS** havia de sonoritzar la -F-; i, per tant, **TUBUS** i **TOFUS** havien de tornar-se *tovu*,² coincidint tots dos des de l'etapa romànica més antiga; i aquest *tovu* de **TOFUS** s'havia de canviar en *tou*, exactament com l'altre.

És infundat creure que mots com el sard *tuvu* «cavità» són prova de **TUBUS** car és ignorar que en llatí va existir **TUFUS** com a variant dialectal de **TOFUS**, que així com va donar el fr. *tuf* i el cat. *turo*, igual pogué donar aquest mot sard; ja MLWagner (*Ländl. Leben Sd.*, 12) va demostrar que el sard *tuvu* ve d'una base **TUF-**, per tant el que hem de negar és que hi vagi haver el suposat osco-umbre ***TUR-** = ll. **TUBUS**.

Potser sí que l'al. *tobel*, Fassa *toal*, Val di Non *tovel* (*Bu. Dial. Rom.*) són també mots de la nostra família romànica, i no pas pre-romans: tesi de Hubschmid, de la qual dubtaven Jud i el altres citats. Però deixem això a la decisió de gent més entesa que Hubschmid en qüestions retíques.³ Hi ha coincidència amb un eivissenc +*tuál* «masa de agua (de una cisterna etc.» (Aina Moll, *RFE* xli, 348): si bé encara és més clar que aquest prové d'aquell *tou* d'aigua de l'assut o de la mar, que hem documentat en Ruyra i en el valencià del S. xvi. La semblança pot ser casual. En quant al significat la semblança és més evident amb el mot +*tovan*c de l'Alt Cardener, amb el sentit de «barrancada profunda»: mostrand-nos, des de dalt de les cingles de Busa, la fonda vall que per les Comes-posades tira cap a St. Llorenç de Morunys, ens deien, «trobaran un carterany que baixa per un *tubán*» (1935; *tubanch*, *DAG.*).

DERIV.: +*Tóy* m. «cierto juego que los muchachos de Valencia ejercitan» (CRos, 1764, p. 232). *Toal*, supra. *Tovanc*, supra. *Tovar* 'buidar' pall. «els pigots *tóben* l'arbre per dintre», «el caulisser és un tros de fust que està *tóbat* per dins» Tavascan (1934); això mateix és el que a l'alt Vallespir diuen *toar*: «*tuá* és el que fa el picot amb els arbres: els buida de dins: els *tú*» La Menera (1959); «conten que la Verge del Coral la van trobar en un om *tuát*» Serrallonga (1959); C. Aug. Torras (*Pir. Cat.*, vol. Conflent-Vallespir) diu que es tractava d'un roure (ço que em recorda gc. *kuráy* 'roure' (V. Aran, Cor.); i el nom del santuari de *Cor-de-Roure* a Viver-i-Serrateix (Baix Berguedà). «Balma-Roma és un indret tot *tuát*» (cf. cast. *romo* 'xato, aplatat') Montferrer (1959); aclarint «és molt calcinal», «si hi deixeu anar la fura, en sall pas pus»; igual a bastants altres llocs ross. Hi ha identitat de forma però sentit distint en el mall. *tovar* intr. 'mardurar': «se va suspendre la tasca perque *tovàs* la cosa», *BDLC* vi, 371.

Toera «nom d'una part de la farga», segons el Dicc. Salvat s. v. *farga*, cf. basc *tobera* 'manxa del fargaire' (Roncal), 'tremuja' (Bisc.), i crec haver-lo trobat en el Capbreu de Castellarnau (pall., S. xviii). El gall. *to-beira* per a Valladars seria «madriguera, cuevecilla de conejos», «lugar retirado, donde se junta gente de mal vivir»; *tobo* id. (Vallad.). Aurelio Ribalta (que era de l'extrem SE. de la prov. de Coruña), anomenava

c. 1859 la seva *Montaña gallega* «tobo da galega raza» (*GGRGal.*, Coruña, 63; Couceiro, *GGRGal.*, 204). *Tovina* 'mena de jaqueta dels pagesos val. en el S. xix' (MGadea, *T. del Xè* ii, 256), *tuina*, *tuvina* o *tovina*, S. xix, *DAG.* (> cast. *TUINA*, 1884, *DCEC/DECH*) per la forma folgada i com esponjada; cf. *TAINA/TOINA*.

Tovor 'qualitat de tou', Fontserè (*CiFiNat.*, p. 114).

Toüt, -*üda*, adj., 'buit de dins' ross., generalment pronunciat *täüt*: «*täüt*, -*üda*: buit de dins, *creux*» (Grandó, *Misc. Fabra* s. v.); «un arbre *täüt*» St. Joan de Pladecorts; en els boscos de Morellàs, l'indret dit «El Suro» «és perque hi havia un suro *täüt*»; «el *Montou* és un turó rocós ple de forats: és *täüt*» Corbera de Dalt; en el NE. ho deformen en *täüc*: «tota la muntanya és *täük*», i substantivat: «hi ha *täük*». Tenen molta raó els d'AlcM en declarar ridícula la dita de Griera que *tou* ve d'*täüt*: però què direm d'ells quan fan el mateix amb el derivat *toüt*? *Tuüt*, -*üda* és com es diu a la Vall d'Aran, tornat *tüüt* a Luixon (*RLR* xlvi, 376); *atabüt* «aqueduc rustique» en el Roergue (Vayssier, s. v. *touat*). I és curiós que això es repeteixi a Sardenya: campid. *tuvüdu* «cavo, incavato» (albero) «vuoto», MLWagner, *DESdo.*, 569, cedint a tort a les idees de Hubschmid.

D'altra banda hi ha el tipus *toat*, amb més extensió occit. A Lourde *avéts touádas* «sapins creux» (*Bouts dera M.* vii, 38); bearn. *toà* i *toàt* (Palay). Erau *touat* m. «conduit souterrain en maçonnerie ou en pierres sèches, égout» (Mázuc, Pastre); Roergue *touat*, *toüèl* «aqueduc rustique», *touat* «fossé» (Vayssier): *toat* «canal» ja en un doc. de Milhau de c. 1355 (cit. per Rohlf's, *ASNSL* lxxvii, 151), però no cal fer-ho venir de **TUBUS**. Arieja *tyekát* «(arbre) creux» (Massat, *Bouts dera M.* xviii, 140). En fi trobem *toou* «abri sous roche, caverne», Castet (*Gloss. Topon. Castellonais*), Bigorra *toüa* f. «caverne» (Rouch-Camelat), bearn. *toüo* i *tou* (Palay), luixonès antiquat *tyó* 'caverna' (*RLR* xlvi, 376).

Estovar [1463]: «diu-se vulgarment que més val ésser *estobat* que penjat» [*CoDoACA* xxii, 37]; «Qui dóna ferro a rompre a la timbera crua, / ab suor *estovant-la* de sos brassos y front; / qui a grans timbes, que empeny altre ab espalla nua, / sobre 'l riu per sa esquena deixa tombar com pont», *Atl.* de 1867 (vi, 47b, i en la versió definitiva): «que ab suor negre *estovan* sos brassos, pint i front / ---»; «un cop sec de timbre sobtè el regatxo de la senyora Pepa en lo bell punt qu'*estovava* 'l coixí del americà»; i «mentrestant lo pa dins del forn s'inflava y s'*estovava* com llavors dins de bona terra», NOller (*Pap.*, 193; *Croquis a. n.*, 131). Documentat des del S. xiv: per cuinar la saborosa víctima, «trau-ne hom la carn en telladors, e *estova* les sopes ab la salsa», *L. de St. Sovi* (*NCL* cxv, § 180, p. 187, n. 6).

D'ús general a tot el domini, i ja registrat *estova* per Aversó (supra); fins a Eiv. (*estuvà*: empapar», Pérez Cabrero); fins als Pirineus («*estubá* les glans en una tina, a muntanya») Lluçà-St. Eulàlia; «*estobar*: ahuecar: *estoba la yerba ta que se seque*: ahueca la